

**SEDUM PURPUREUM O'SIMLIGINING
BIOEKOLOGIYASINI O'RGANISH**

Rahimova Tura Uzoqovna

Po'latov Sarvar Mustafoyevich,

Ro'ziyeva Nazira Ochilovna

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universitetining Toshkent filiali*

E-mail: m-biologiya@mail.ru

Abstract. Sedum purpureum, commonly known as Purple Stonecrop or Purple Ice Plant, is a remarkable succulent plant that belongs to the Crassulaceae family. With its captivating purple foliage and ability to thrive in diverse environments, this plant has gained popularity among gardening enthusiasts and researchers alike. In this article, we will delve into the bioecology of Sedum purpureum, exploring its natural habitat, growth characteristics, ecological significance, and potential applications in various fields.

Key words. Sedum, Crassulaceae, drained, substrates, erosion, invasiveness, degradation, landscape, erosion.

Sedum Purpureum ajoyib suvli, suvni o'zida yaxshi saqlaydigan manzara beruvchi shifobaxsh o'simlik bo'lib, ular juda keng tarqalgan. Sedum purpureum, odatda binafsha tosh yoki binafsha muz o'simlik sifatida tanilgan, Crassulaceae oilasiga mansub ajoyib suvli o'simlikdir. Sedum Purpureum ko'p yillik o'simlik hisoblanadi. O'zining jozibali binafsharang barglari va turli xil muhitda rivojlanish qobiliyati bilan bu o'simlik bog'dorchilik ishqibozlari va tadqiqotchilar orasida mashhurlikka erishdi. Sedum purpureum toshli, tog'li rayonlarda ham o'sadi, u o'simlik suvni o'zida yaxshi ushlab qolish xususiyatiga ega bo'lganligi uchun sel toshqinlarini oldini olish maqsadida daryolar atroflarida ham o'stiriladi. Manzara beruvchi o'simlik bo'lganligi uchun suniy landshaftlar uchun ekiladi va tibbiyot sohasida undan davo sifatida qo'llaniladi.

Sedum Purpureum (Sedum spathulifolium Purpureum, binafsha sedum, binafsha sedum) zich, baland bo'yli, yostiqsimon bo'laklarni hosil qiluvchi ko'zga ko'rinadigan

doimiy yashil ko'p yillik o'simlik. Suvli juda bezakli o'simlik. O'simlikka quyosh nuri qancha ko'p tushsa, barglari shunchalik yorqinroq rangga ega bo'ladi.

Tuproq qoplami doimiy yashil ko'p yillik, asta-sekin o'sib boradi, balandligi 5-7 sm past bo'yra hosil qiladi. Barglari go'shtli, spatulali, kulrang-yashil, qalinlashgan kurtaklar uchida to'plangan. 10 sm balandlikda gullaydigan kurtaklar nishlari ixcham, yumaloq, 2,5-5 sm. Poyasi ko'p, uzun, ingichka, barglari ildiz otgan. Barglari 2,5 sm uzunlikdagi poyalarda bargli rozetlar bo'lib,

spatulasimon, uchlari o'tkir, to'mtoq yoki o'tkir, egri uchlari, go'shtli, tekis. Sedum yarim soyabon. Gullari kichik, ko'p, diametri 1,2-1,8 sm. Gullash vaqti: iyun-iyul.

Binafsha rangli sedum osongina o'sadi. Bu o'simlik qurg'oqchilikka chidamli. Shuning uchun yozda quruq joylar yoki namlik yetarli bo'lmagan joylar uchun yaxshi tanlovdir. U turli xil variantlarda ishlatilishi mumkin. U gulzorlarda va chegaralarda, shag'al bog'larida va tosh bog'larda, shuningdek konteynerlarda o'sishi mumkin.

Uning gullari asalarilar va kapalaklar uchun nektar manbai bo'lib, uni yovvoyi tabiat bog'iga foydali qo'shimcha qiladi. Sovuqqa chidamliligi yuqori: bu o'simlik -28 O C gacha bo'lgan haroratga bardosh bera oladi, ammo qorsiz qishda u boshpana kerak, aks holda u qurishi mumkin.

Sedum tuproqni tanlamaydi, lekin suvning turg'unligiga toqat qilmaydi. Shuning uchun siz yaxshi drenaj haqida g'amxo'rlik qilishingiz kerak. Qurg'oqchilikka chidamli va o'rtacha sug'orishga muhtoj. Qurigan gullar butalar dekorativ ko'rinishini saqlab qolish uchun kesiladi. Sovuqqa chidamli, ammo qorsiz qishda uni yopish yaxshidir. Butani va so'qmoqlarni bo'lish orqali ko'paytiriladi. Bog 'va qozonli kompozitsiyalarni yaratish uchun juda ta'sirli o'simlik.

Sedum purpureum o'simligi turli iqlim sharoitlariga va tuproq turlariga moslashishgan u yaxshi drenajlangan substratlarga afzalligini ta'kidlab o'tish lozim. Bundan tashqari, u dunyoning turli mintaqalarida ushbu sukkulent egallagan ekologik bo'shliqlar, tuproqni barqarorlashtirish, eroziyaning oldini olish va biologik xilma-xillikka hissa qo'shishda katta ahamiyat ega.

Sedum purpureumning morfologik xususiyatlari va o'sish odatlari quyidagicha: u o'simlikning noyob binafsha rangga ega bo'lgan shirali barglari, shuningdek, ixcham o'sish shakli va shoxlanish naqshlari, barglari ketma ketlikda o'sadi, shuningdek, o'simlik tomonidan qo'llaniladigan reproduktiv strategiyalar, masalan, urug'lar va

vegetativ vositalar orqali ko'payadi, gullari binafsha rangli bolib qisqa poyada o'sadi. Binafsha rang sedum may oyidan boshlab gullay boshlaydi. Gullari uzoq muddat to sovuq tushguncha saqlanib qoladi. Bundan tashqari, u Sedum purpureum populyatsiyalarining rivojlanishi va kengayishiga atrof-muhit omillari ham ta'sir qiladi.

Sedum purpureumning o'rganishda uning ekotizimidagi boshqa organizmlar bilan ekologik o'zaro ta'sirni o'rganish ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, unda o'simlikning turli umurtqasizlar, jumladan changlatuvchilar va o'txo'rlar uchun boshpana va oziq-ovqat manbai sifatidagi rolini aytib o'tishimiz mumkin. Bundan tashqari, u Sedum purpureum o'zining ildiz zonasidagi foydali mikrobial jamoalar bilan shakllanadigan o'zaro munosabatlarni o'rganishimiz zarur.

Sedum purpureumning ekologik foydalari va potentsial qo'llanilishini ta'kidlash lozim. U qurg'oqchilikka chidamliligi, kam parvarish talablari va estetik jozibasi uni yashil tomlar, vertikal bog'lar va yo'laklar uchun qimmatli qo'shimchaga aylantiradigan shaharni ko'kalamzorlashtirish tashabbuslaridagi roli bilan katta ahamiyatga ega o'simlik, shuningdek, degradatsiyaga uchragan landshaftlarda o'simlikning tuproqni tiklash va eroziyaga qarshi kurashish imkoniyatlari ham mavjud. Bundan tashqari, Sedum purpureum dorivor va bezak maqsadlarida ishlatiladi va uning bog'dorchilik sanoatiga qo'shadigan potentsial hissasi ham alohida ahamiyatlidir.

Tabiatni muhofaza qilish va boshqarishda Sedum purpureum bilan bog'liq saqlash va boshqarish masalalaridan biri uning tabiiy populyatsiyalari uchun potentsial tahdidlar, masalan, yashash joylarining yo'qolishi, invaziv turlar va iqlim o'zgarishidir. Genetik xilma-xillikni saqlash va ushbu turning uzoq muddatli omon qolishini ta'minlash uchun barqaror etishtirish amaliyotini targ'ib qilish muhimdir. Shuningdek, u botanika bog'lari, qo'riqlanadigan hududlar va aholining yashash joylarida ham ekologik qiymatga ega bo'lgan o'simlikdir.

Sedum purpureum o'zining jozibali binafsha barglari va ekologik moslashuvchanligi bilan bioekologiya sohasida qiziqarli o'rganish mavzusini taklif qiladi. Ushbu maqolada uning bioekologiyasining turli jihatlari, jumladan, yashash joylarining afzalliklari, o'sish xususiyatlari, ekologik o'zaro ta'siri, atrof-muhitning afzalliklari va tabiatni muhofaza qilish masalalari o'rganildi. Bundan tashqari, doimiy izlanishlar va tabiatni muhofaza qilish bo'yicha say-harakatlar ushbu ajoyib shirali mevaning uzoq muddatli hayotiyiligini va ekologik ahamiyatini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ladi. Sedum purpureum haqidagi bilimlarimizni chuqurlashtirganimizda, biz undan mas'uliyatli foydalanish imkoniyatlarini ochamiz va o'simliklar ekologiyasi va muhofazasini kengroq tushunishga hissa qo'shamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha “Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-4947-sonli Farmoni.
2. Atabayeva H.N., Qodirxo‘jayev O. O‘simlikshunoslik, Toshkent “Yangi asr avlodi”, 2006, 301 b.
3. Белоус Ю.Н. Суккуленты начинающим и не только М Эксимо, 2003.С.320
4. To‘xtayev B.Y., Safarov A.S., Eshonqulov B.I. “Buxoro vohasining sho‘r tuproqlarida dorivor o‘simliklar introduksiyasi va xususiyatlari. Ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. Xiva, 2003. B. 96-98.
4. Flora O‘zbekiston III- tom.
5. O‘.Ahmedov, A.Ergashev, A.Abzalov – Dorivor o‘simliklar va ularni o‘stirish texnologiyasi. Toshkent, 2008 y.
6. X.X.Xolmatov, Z.X.Habibov, N.Z.Olimxo‘jayeva – O‘zbekistonning shifobaxsh o‘simliklari. Toshkent, “Ibn Sino” NMB, 1991
7. Xalikov B., Shukurov X., Abdiyev F., Po‘latov S. Dorivor o‘simliklar yetishtirish texnologiyasi. Toshkent, Zuxra-baraka biznes MChJ. 2023 yil